

VARSAVIANA

Pierwsze pisma greckie o dziewictwie, wstęp i opracowanie J. Naumowicz, przekład W. Kania, S. Kalinkowski, ks. J. Naumowicz, Źródła monastyczne 16, Starożytność 14, Tyniec-Kraków 1997, s. 300.

Tytuł tego tomu jest zwodny, ponieważ użycie słowa *dziewictwo* jest nieściśle. Słowo to bowiem we współczesnym języku polskim jest używane w stosunku do czystości kobiecej w jej aspekcie somatycznym. Tymczasem, greckie słowo *parthenia* (i podobne) w starożytności chrześcijańskiej odnosiło się do doskonałości w ogóle, której jednym z aspektów była szeroko pojęta czystość, której z kolei jednym z aspektów dopiero była nieskazitelność fizyczna. Ponadto, słowo to odnosiło się do doskonałości zarówno męskiej jak i żeńskiej, tak że np. św. Jan Apostoł był nazywany *parthenos*. Ponieważ jednak j. polski nie posiada innego słowa na to bogate określenie, musiano użyć słowa „dziewictwo”

Książka niniejsza zawiera przekład trzech utworów: dwóch listów o dziewictwie ps. Klemensa Rzymskiego zachowanych w j. syryjskim, które przełożył ks. W. Kania a opracował ks. J. Naumowicz, *Uczty* Metodego z Olimpu w przekładzie i opracowaniu S. Kalinkowskiego oraz anonimowej homilii (Ps. Bazylego) w przekładzie i opracowaniu ks. J. Naumowicza. Pierwszy utwór był już przekładany na język polski z łaciny przez ks. K. Borowskiego, Wilno 1846, stąd też należało zrobić jego nowy przekład z oryginału, *Uczta* była już uprzednio wydana w PSP 24, 1980 (błędnie podano na ss. 124,126 nr tomu jako 26) to wydanie zostało przejrzane i poprawione, natomiast trzeci utwór jest wydany w tym tomie po raz pierwszy.

Ks. J. Naumowicz, redaktor tomu w długim wstępie daje zestaw i omówienie wczesnochrześcijańskich pism o dziewictwie, od najwcześniejszych wzmianek do Aldhelma (VII w.). Jest to zestawienie bardzo cenne, gdyż podaje historię ważnego działu ascezy chrześcijańskiej i, jak widzimy na podstawie bibliografii, chyba niedostatecznie opracowanej i wykorzystywanej w historii ascetyzmu chrześcijańskiej. Dział ten jest również bardzo pożyteczny dla historii wczesnego chrześcijaństwa. Jak się wydaje wstęp zyskałby, gdyby Autor obficie używał *Clavis Patrum Latinorum* i *Clavis Patrum Graecorum* przy omawianiu autentyczności dzieł.

Krótki drugi rozdział wstępu daje zarys syntetyczny problematyki dziewictwa w starożytnym chrześcijaństwie – stanowi doskonałe a zarazem konieczne wprowadzenie w problematykę tomu.

Jeśli chodzi o bibliografię, dziełko Vizmanos, *Los virgines...*, Madrid 1949 należy przenieść z działu opracowania do działu wybory tekstów, ponieważ stanowi zestaw tekstów starożytnego Kościoła o dziewictwie w przekładzie hiszpańskim.

Wszystkie teksty są opatrzone w dobre wstępy z podstawową bibliografią, wprowadzającą w teksty. We wstępie do homilii ps. Bazylego przełożono słowo *curieuse* w tytule pracy D. Amanda i M.Ch. Moons'a (*Une curieuse homélie grecque...*) jako *kuriozalna* (s. 257). Słowo *kuriozalne* w j. polskim ma znaczenie negatywne i lepiej byłoby przełożyć jako *ciekawa* lub *dziwna*. Jeśli chodzi o datacje tych utworów zgadzamy się z Autorem którego argumentacja jest tu przekonująca – że są to utwory z pewnością przednicejskie, najlepiej pasujące do atmosfery III wieku.

Ten kolejny tom *Źródła Monastycznych* stanowi pozycję ważną na gruncie polskich studiów patrystycznych. Po pierwsze przynosi on ciekawy materiał do poznania ascezy przednicejskiej, *klasztorów rodzinnych czy domowych*, zarówno męskich jak i żeńskich, formy z której wyrósł monastycyzm męski i żeński. Temat ten jest jednak zaledwie dotknięty w polskich publikacjach teologicznych i historycznych. Szkoda jednak, że ograniczono się tylko do tekstów greckich, a nie podano w jednym tomie również i tekstów łacińskich przednicejskich o dziewictwie, chociaż, należy przyznać, klimat tych drugich jest jednak inny. Niewątpliwie rzeczą konieczną będzie, w najbliższym czasie, uzupełnić ten tom drugim, zawierającym pisma łacińskie na ten temat. Tom ten zawiera ważne i ciekawe teksty dla historii ascezy i małżeństwa oraz na temat rozwijającego się enkratyzmu. Historyk apokryfów znajdzie w nich ten sam klimat, co w pięciu najstarszych apokryficznych *Dziejach Apostolskich*.

Jest jednak inne znaczenie tego tomu, znacznie przekraczające tematykę historyczną. We współczesnych dyskusjach o celibacie podaje się raczej psychologiczne, socjologiczne i inne, natomiast unika się wyraźnie dyskusji na temat argumentów teologiczno-ascetycznych. Tom niniejszy pokazuje, jak rodziło się pojęcie doskonałości chrześcijańskiej i jak było łączone z bezżennością i czystością. Pokazuje również zarówno pozytywy tych dyskusji jak i niejednokrotnie nieporadność w podejmowaniu tego tematu. Stąd tomik ten powinien zwrócić uwagę nie tylko historyków ascezy, ale także i teologii duchowości kapłańskiej.

Ten ważny, jak widzieliśmy, tom został przygotowany wzorowo: teksty czyta się dobrze a indeksy pozwalają na odnalezienie potrzebnych tematów i cytatów Pisma Świętego.

Oczekujemy więc na następny tom pism o dziewictwie w teologii łacińskiej przednicejskiej.